Taş Paradoksu

İddia: Kur'ân'a göre Allah mutlak kudret sahibidir yani istediği şeyi yapabilir, istediğini yaratabilir. Peki Allah kaldıramayacağı bir taşı yaratabilir mi? Eğer gücü her şeye yetiyorsa bunu yaratıyor olabilmeli fakat kaldıramazsa, nasıl mutlak kudret sahibi olabilir?

Cevap: Bu tip seviyesiz iddiaların kaynağı, İslâm teolojisini bilmemektir. Bu iddiaya cevap vermeden önce temel mantıktan haberdar olunmalı. Mantıkta varlık 3'e ayrılır (imkânsız, mümkün ve zorunlu varlık).

Allah'ın, kaldıramayacağı taşı yaratması imkânsızdır yani böyle bir taş imkânsız varlıktır. Bu yüzden yukardaki soru şöyle genişletilebilirdi: "Allah aynı anda diri ve ölü bir varlık yaratabilir mi?" "Allah kendini yok edebilir mi?" "Allah tamamen siyah aynı anda tamamen beyaz bir top yaratabilir mi?" Bu saydıklarımızın hepsi imkânsızdır, Allah böyle şeyler yapamaz. Allah'ın kudreti imkânsızlara ilişmez nitekim imkânsızları gerçekleştirmenin kudret ile bir ilgisi yoktur. Benim kudretim arttıkça bu işleri yapma potansiyelim artıyor mu? Hayır, yani sonsuza kadar gidersek de bunları yapmam imkânsız olacaktır fakat mesela 100 kiloluk bir ağırlığı kaldırmam kudret ile ilişkilidir, gücüm arttıkça bunu becerme potansiyelim artar, bu yüzden mutlak kudret yok denilemez. Allah mümkün olan her şeyi yapabilir, İslâm tarihinde bu hep böyle anlaşılmıştır.

İkinci olarak, Allah'ın kudreti imkânsızlara yetiyorsa, imkânsızlar vardır. İmkânsızların var olduğu bir dünyada mantık yürütülemez, yani böyle çelişkiler üretmek yanlıştır çünkü bu iddia doğru olsa, şu sonuca varılmalıydı: "Mutlak kudret imkânsızdır." Fakat Allah imkânsızları yapabiliyorsa, mutlak kudret imkânsız olamaz.

Son olarak, mutlak kudret olamaz ne demek? Kudret diye bir şey var mı? Evet. Mümkün varlık olan her şeyin yapılması aklen mümkün müdür? Evet. Tüm bu mümkünlere gücü yetene ne denir? Mutlak kudret sahibi. Yani demek istiyorum ki, böyle saçma sorularla bir şeyi çürütmüş olmuyorsunuz. Mutlak kudret sahibi, mümkün varlıkların hepsini yaratabilene denilir fakat Ateistler bu kelimenin anlamını işlerine geldiği gibi kullanmaktadırlar. Eğer bu konuda bize itiraz edilecekse, şu soruyu sormak yeterli olacaktır: "Tüm mümkün varlıklara gücü yetene ne denir? Mutlak kudret sahibi denilmiyorsa ne denilir?"

Basitçe, bu iddia ancak şu kastediliyor olsaydı doğru olabilirdi: "Mutlak kudret sahibine hiçbir şey imkânsız değildir, o aklen imkânsızları bile yapabilir." Fakat kimse böyle bir şey iddia etmemektedir. Mutlak kudret sahibi 'sınırsız güç' anlamına gelir fakat sınırsız güç 'aklen imkânsız olanları yapabilmek' anlamına gelmez. 'Sınırsız güç' kudretle ilişkili olan her şeyi yaratabilme anlamına gelir. Kudretle ilişkili olan şeyler de 'mümkün varlıklardır'.

Eğer denilirse ki: İlk olarak, daha kolay anlaşılması için soruyu şu şekilde değiştirelim: "Allah hareket ettiremeyeceği taşı yaratabilir mi?"

Verilen cevapta, kudret sıfatı tek bir şey olarak anlaşılmıştır fakat kudret sıfatı şu iki sıfatı içermektedir: ‘Allah her şeyi hareket ettirebilir’ ve ‘Allah her şeyi yaratabilir’. Her şeyi yaratabilen, hareket ettiremeyeceği bir taşı da yaratabilir (ikinci sıfata göre) fakat bu birinci sıfat ile çelişir. Yani asıl sorun bu iki sıfatın bir arada olamayacağıdır.

Biz deriz ki: Bu itiraz şu varsayımla öne sürülmektedir: “Allah kaldıramayacağı bir taş yaratabilir fakat onu yarattıktan sonra, Allah, onu hareket ettiremez.” Fakat bu anlayış hatalıdır. Böyle bir taş aklen imkânsız olduğu için yaratılamaz yani ‘her şeyi yaratabilen’ kapsamına girmez. Peki bu taş neden aklen imkânsızdır? Bu taş aklen imkânsızdır nitekim hareket edilemeyen taş ifadesinin bir anlamı yoktur. Bir taş nasıl hareket edilemez olabilir? Bir şeyin hareketli olup olmadığını seçen Tanrı değil midir?

Bu soru, Allah’ın âlem ile ilişkisinin bilinmesini gerektirir. İbnü’l-Arabî’nin Hayâl teorisine göre evrenimiz bir hayaldir, ‘Allah’ın hayâli’ olarak anlayabiliriz yani bir nevi Allah’ın ilminin vücut bulmuş haliyiz. Evren bir hayal ise, Allah’ın hareket edemeyecek bir şey yaratması imkânsızdır nitekim hareket ve hareketsizlik tamamen Allah’ın irâdesine bağlı bir şey olur. Hareket edilemez taş düşünülebilir mi, bilinebilir mi? Hayır. Bu yüzden böyle bir taşın varlığı imkânsızdır.

Varsayalım ki Allah evrenden bağımsız bir varlıktır yani İbnü’l-Arabî haksız olsun, hareket ettirilemeyen taş da nedir? Böyle bir taş oluşabilir mi? Bu taşın özellikleri nedir? Hacmi mi sonsuz? Kütlesi mi sonsuz? Neden kütlesinin sonsuz veya hacminin sonsuz olması, onu hareket ettirilemez kılsın? Basitçe soru şu: Hareket ettirilemez bir şeyin olması mümkün mü? Cevap büyük bir hayır olmalı. Eğer bir şey hareket ettirilemez olamıyorsa, soru baştan kopmaktadır. Yani Allah hareket ettiremeyeceği bir taşı yaratamaz çünkü hareket ettirilemez bir şey yoktur, hareket edemeyen bir şeyin varlığından bahsedemeyiz.

Eğer denilirse ki: Allah hareketsiz bir varlıktır yani hareketsiz bir varlık aklen mümkündür.

Biz deriz ki: Bu yine sorun yaratmamaktadır nitekim Allah aklen mümkün olan her şeyi hareket ettirebilir diyebiliriz. Zâtı gereği hareket ettirilemez bir şey, bu sıfatın kapsamına girmez nitekim kudretim sonsuz olsa bile bunu hareket ettiremeyeceğim. Yani ben aklen mümkün olan her şeyi hareket ettirebilirim fakat hareket etmesi imkânsız olanları hareket ettiremem. Ben yine mutlak kudretli olmaktan çıkmam.

İkinci olarak, Allah’ın âciz olması için, hareket ettirilemeyen şeyin hareketinin mümkün olması gerekir. Bu şey hiçbir şartta hareket etmiyorsa, bu nasıl âcizlik olabilir? Mesela Allah cisim olmadığı için ve birçok farklı sebepten ötürü hareket edemez. Onun hareketi imkânsızdır, her şartta imkânsızdır. Yani istediğiniz kadar farklı modeller sunun, Allah’ın hareketi her türlü imkânsız kalacaktır. Her şartta yapılması imkânsız olan bir şey, nasıl âcizlik belirtisi olabilir? Zâtı gereği hareketsiz olanın hareketle de bir ilişkisi yoktur. Hareketle ilişkisi olmayan bir şeyin hareket edebileceğini varsaymak saçmalıktan öteye geçmemektedir. Bu tıpkı şu soruya benzer: “Allah her şeyi duyuyorsa, maviyi de duyuyor mu?” Renk dediğimiz şey görmekle ilişkilidir, duymakla değil.

Bazı ahmaklar şöyle itiraz edebilir: Modern bilime göre renkler dalgalardan ibarettir. Bu dalgaları kulağımız işleyip, maviyi bize ses olarak aktarabilir.

Biz deriz ki: Ben duymak duyusuyla maviyi görmeyi kastettim yani duymak duyusunun görmek duyusu ile aynı şeyi yapamayacağını kastettim. Siz duymak duyusu ile maviyi görmezsiniz, onu sadece duyarsınız yani bir ses duyarsınız, ben ise duymak duyusu ile mavinin görünmesini kastettim. Mantık bilenler beni kolayca anlamışlardır.

Son olarak, bu soru baştan hatalıdır, mutlak kudrette bile hareket ettirilemeyecek bir taş varsayılıyor sonra da dönüp mutlak kudret imkânsızdır deniliyor. Sen bu soru ile mutlak kudreti çürütmüyorsun, kendi ön kabulünü çürütüyorsun. Bu, sadece, mutlak kudrette bile hareket ettirilemeyen taşların olduğunu gösterir.